

Asia: VN/12457/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024 (YTS2024)

Luku 1. Johdanto

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Strategialuonnoksessa kerrotaan, että YTS 2024 kirjoittamisessa on tukeuduttu Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittiseen selontekoon ja puolustuselontekoon. Kemianteollisuus ry:n näkökulmasta strategialuonnosta olisi kannattanut peilata myös muihin läheisesti turvallisuuteen liittyviin selontekoihin, kuten huoltovarmuusselontekoon ja sisäisen turvallisuuden selontekoon. Lisäksi on useita muita selontekoja, joilla on vahva liittymäpinta kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin mukaisiin toimijoihin. Sen sijaan on erinomaista, että strategian valmistelussa on hyödynnetty eurooppalaista kriisinhallintastandardia sekä Naton kriisivastejärjestelmän käsikirjaa. Näiden huomioiminen parantaa YTS:n ymmärrettävyyttä myös kansainvälisten kumppaniemme näkökulmasta.

Strategialuonnoksen 1.3 otsikko vaatii parannusta. Otsikossa tulisi selkeämmin tuoda esille, että käytettävät termit kuuluvat kokonaisturvallisuuden sateenvarjon alle.

Luku 2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Luku 2.1.

Johtaminen on periaatteessa ansiokkaasti kuvattu strategialuonnoksessa, mutta johtaminen kaipaisi tuekseen jonkinlaista kuvaa, josta johtosuhteet tulisivat paremmin esiin. Lisäksi olisi hyvä huomioida, että luvussa puhutaan varsin vähän johtamisen ja varautumisen tavoitteista.

Luku 2.2.

Luonnoksessa mainitaan, että ” EU:n päätöksentekoon ja sen valmisteluun osallistuu koko yhteiskunta kaikilla tasoilla.” ja ”Vaikuttamalla EU:ssa Suomi edistää kokonaisturvallisuuden kannalta

tärkeitä hankkeita ja päätöksiä, jotka kehittävät unionin ja jäsenmaiden varautumista sekä vastetta.”. Minkälaisesta ja kenen tekemästä vaikuttamisesta tässä tapauksessa on kyse? Vaikuttaminen Suomen tavoitteita edistävasti on erittäin positiivista, ja olisikin erinomaista täsmentää näin toimivan kokonaisuuden kuvausta strategia-asiakirjaan.

Luku 2.4

Luonnoksessa kerrotaan, että ” Sisäisen turvallisuuden palvelut tuotetaan siten, että ihmiset saavat tarvitsemansa avun koko maassa nopeasti, tehokkaasti ja yhdenvertaisesti.”. Kemianteollisuus ry pitää ajatusta hyvänä eikä kiistä sen toteutumista nykytilassa, mutta kantaa kuitenkin huolta siitä, että esimerkiksi pelastuspalvelut kamppailevat tulevana vuosina kasvavasta pelastajapulasta ja jo tällä hetkellä pelastuspalveluiden osalta tukeudutaan voimakkaasti sopimuspalokuntien palveluihin. Strategiakauden aikana tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten pelastuspalvelut turvataan jatkossa.

Lisäksi luonnoksessa mainitaan, että ”Epäsymmetriset hybridiuhkat asettavat aivan uudenlaisia vaatimuksia viranomaisten toiminnalle ja viranomaisten väliselle yhteistyölle.” Kemianteollisuus ry on perusajatuksesta samaa mieltä, mutta huomauttaa, että uudenlaisten vaatimusten lisäksi hybridiuhkien torjunnassa myös yksityisen sektorin merkitys on entisestään korostunut. Lisäksi kasvava kansainvälisyys on huomioitava hybridiuhkien hallinnassa.

Luku 2.5.

Luvun sisältö kannattaa harkita uudelleen. Mitä huoltovarmuuden osa-alueita tässä luvussa on tarpeen käsitellä erikseen? Tai vastaavasti otsikko kannattaa muuttaa sisältöä vastaavaksi.

Luvun viimeisen kappaleen alussa esitetty luettelo erilaisista toiminnoista ja palveluista ei ole kovin yhteismitallinen. Luettelon sisältöä tulisi harkita uudelleen ja pohtia, mitä luettelolla varsinaisesti halutaan kuvata.

Luku 3. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Luku 3.1

Kemianteollisuus ry:n mielestä työtaistelu voi olla merkittävä vakavien häiriötilanteiden aiheuttaja. Sen käsittely yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen näkökulmasta on mielestämme välttämätöntä. Työtaistelutoimet voivat pahimmillaan katkaista elintärkeiden toimintojen kannalta välttämättömien raaka-aineiden ja tuotteiden tuonnin sekä viennin. Lisäksi työtaistelutoimet voivat aiheuttaa vakavia kemikaaliuhkia, jos prosessiteollisuuden tuotantolaitoksia joudutaan suunnittelemattomasti ajamaan alas. Esimerkiksi maaliskuussa 2024 satamat olivat poliittisen lakon vuoksi neljä viikkoa yhtäjaksoisesti suljettuina, mikä aiheutti erittäin suuren tarpeettoman riskin useille elintärkeille toiminnoille.

Luku 3.2

Riskien arvioinnista puhuttaessa olisi hyödyllistä mainita aina metodologia, mihin arvio perustuu. Esimerkiksi kappaleessa 4 mainitun kansallisen riskinarvion osalta olisi laaja-alaisen yhteistyön lisäksi hyvä lyhyesti mainita myös metodologia, johon arvio perustuu.

Luku 4. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Luku 4.2.

Luvun kolmas kappale vaatii täsmennystä. Elinkeinoelämän, järjestöjen ja muiden yhteisöjen toiminnan yhteensovittaminen julkisen sektorin toimenpiteiden kanssa on kaunis ajatus. Varsinaiset tekijät ja toimenpiteet, miten yhteensovittaminen saavutetaan, olisi hyvä konkreettisesti mainita.

Luku 4.3.

Naton kriisivastejärjestelmää olisi hyvä kuvata laajemmin. Kemianteollisuus ry:tä kiinnostaa erityisesti se, miten nämä toiveet ulottuu elinkeinoelämään?

Luku 4.5.

Luonnoksessa mainitaan, että ” Yhteiskunnallinen kattavuus on välttämätöntä, jotta elintärkeiden toimintojen turvaamisessa rajallisia voimavaroja hyödynnetään tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Tämä edellyttää, että julkisen sektorin, elinkeinoelämän, järjestöjen ja verkostojen yhteistoiminta on varmistettu kaikilla aloilla ja toiminnan tasoilla.”. Kuten luvussa 4.2. huomautimme, tämäkin vaatii täsmennystä. Miten riittävä yhteistoiminta saavutetaan ja kenen toimisesta?

Luku 5. Kokonaisturvallisuuden toimijat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Luku 5.1

Hienoa, että Ahvenanmaa on huomioitu sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastuspalveluiden osalta. Kemianteollisuus ry kokee Ahvenanmaan strategisesti merkittäväksi alueeksi, joten Ahvenanmaan erityisasemaa, merkitystä ja roolia kokonaisturvallisuuden tuottajana olisi hyvä tarkastella myös muiden toimintojen osalta.

Tässä luvussa olisi hyvä kuvata myös uudistuva aluehallintorakenne sekä se, mikä rooli uusille alueellisille virastoille tulee varautumiseen liittyen. Alueellisen tason toimijoista myös Maakunnan liitot tulee huomioida.

5.2

Kemianteollisuuden näkökulmasta elinkeinoelämä on kokonaisturvallisuuden toimintamallissa huomioitu varsin heikosti. Suomen huoltovarmuuden malli on ainutlaatuinen, mutta on syytä muistaa, että huoltovarmuusorganisaatio edustaa vain hyvin pientä osaa yrityksistä, joita Suomessa on Tilastokeskuksen laskentatavasta riippuen jopa satoja tuhansia. Jatkuvuuden ja arvoketjujen hallinnan näkökulmasta Huoltovarmuusorganisaatioon kuuluvat yritykset eivät pysty turvaamaan elintärkeitä toimintoja Suomessa.

Luku 5.4

Luvussa esitetty kuvio 9 on harhaanjohtava. Ainakin tekstissä tulee painottaa, että yksityisen sektorin kanssa tehtyjä sopimuksia on äärimmäisen vähän suhteessa yritysten määrään. Yksityinen sektori ja kansalaisyhteiskunta eivät siten vapaaehtoisuuden osalta juurikaan poikkea toisistaan. Kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on jopa lakisäätteisiä tehtäviä (mm. veripalvelu).

Luku 6. Kokonaisturvallisuuden tulevaisuus

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

OSA 2: Strategiset tehtävät

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse strategisen tehtävän numero ja nimi sekä nimeä osio (Päämäärä ja tavoitteet; Toiminta-ajatus; Toimijat).

Osa strategiatehtävistä on varsin yleisesti kirjoitettu. Esimerkiksi ”turvataan” on varsin yleinen termi ja kaipaisi ehdottomasti tuekseen tarkemman suunnitelman ja kuvauksen mihin toimenpiteisiin vastuutaho aikoo ryhtyä. Toimeenpanosuunnitelmaa ei ollut strategialuonnoksen liitteenä. Toisaalta osa strategian tehtävistä ei ole edes muuttunut merkittävästi sitten edellisen strategian. Tämänkin vuoksi olisi kiintoisaa tietää, mitkä ovat tämän strategiakauden painopisteet asian tilan parantamiseksi.

Tehtävä 26. Kemikaaliuhkiin varautuminen

Kemianteollisuus ry:n näkemyksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriöllä on merkittävä rooli kemikaaliuhkiin varautumisessa. Työ- ja elinkeinoministeriö on vastuussa mm. kemikaaliturvallisuuslainsäädännön valmistelusta, jossa tulee huomioida myös kemikaaliuhkiin varautuminen. Tämän vuoksi työ- ja elinkeinoministeriö tulee lisätä myös kohtaan ”Toimijat”. Otsakkeen yhteydessä TEM on toki listattuna.

Tehtävä 43. Työvoiman saannin turvaaminen

Tässä tehtävässä olisi hyvä huomioida työvoimapalvelujen järjestämistä vastuu uudistus, joka astuu voimaan vuoden 2025 alussa.

Siviilipalvelushenkilöiden käytettävyyttä kokonaisturvallisuuden tuottajina tulisi kehittää. Siviilipalveluskeskus kouluttaa vuosittain noin 1500 henkilöä ja palveluksen aikana henkilöt saavat myös erittäin hyvää työkokemusta. Siviilipalvelushenkilöiden osalta tulisi huolehtia myös heidän käytettävyydestä poikkeusoloissa.

Yleiset kommentit strategialuonnokseen.

Kirjoita yleiset havaintosi strategialuonnoksesta.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia on perusteltua päivittää turvallisuusympäristössä tapahtuneiden muutosten vuoksi. Strategian uudistukset ovat pääasiassa hyviä, mutta Kemianteollisuus ry haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota seuraaviin yleisiin seikkoihin.

Tavoite kirjoittaa strategia aikaa kestävään muotoon on periaatteessa ollut hyvä, mutta käytäntö on osoittanut, että turvallisuustilanne on globaalisti turbulenttia ja uudistuksen tarve on todennäköisesti välttämätön seuraavalla hallituskaudella. Liiallinen ajattomuus tekee strategiasta melko yleisen. Luonnoksessa varautumisen nykytilaa ei ole analysoitu lainkaan.

Kemianteollisuus ry:n näkökulmasta strategiaa on päivitetty varsin vähän ottaen huomioon COVID-19 -pandemiasta sekä Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan saadut opit. Etenkin koronapandemiasta on tehty useita erilaisia evaluaatioita, joiden johtopäätösten olisi voinut olettaa vaikuttaneen YTS:n tehtäväkirjauksiin enemmän. Myös Venäjän hyökkäyssodasta on julkaistu paljon tutkimuksia, joiden tietoja olisi voinut hyödyntää enemmän strategiapäivityksessä. Strategiapäivityksessä olisi voinut lisäksi puntaroida, ovatko aikaisemmin tunnistetut elintärkeät toiminnot edelleen valideja ja tulisiko näidenkin osalta tehdä priorisointia.

Valtioneuvoston periaatepäätöksenä annettava strategia ei ole varsinaisesti sitova eikä sen noudattamatta jättäminen aiheuta seuraamuksia sellaisenaan. Toki tehtäviin sisältyy lakisääteisiä velvoitteita, mutta lausunnolla oleva strategia ei sellaisenaan ole velvoittava. Strategialla pystytään osoittamaan ja antamaan tehtäviä julkiselle sektorille, mutta yksityistä sektoria ja kansalaisyhteiskunnan toimijoita se ei sellaisenaan sido lainkaan. Ideaalitulanteessa yhteistoiminta toki tapahtuu kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti, mikäli sitä osataan vaalia arvokkaana ja välttämättömänä keinona hallita riskejä ja ennaltaehkäisemään sekä torjumaan uhkia. Mallia ja sen toimivuutta ei tule pitää itsestäänselvyytenä, vaan se perustuu vapaaehtoisuuteen.

Verrattuna edelliseen strategiaan (YTS 2017), strategialuonnokseen on tuotu vaste kokonaan uutena elementtinä. Kemianteollisuus ry pitää tätä hyvänä uudistuksena ja kokonaisuutta merkittävästi parantavana. Vasteen määritelmä on kuitenkin syytä tarkistaa, jotta valtioneuvoston sisällä termi ymmärrettäisiin mahdollisimman yhteneväisesti.

Yleisenä huomiona Kemianteollisuus ry toteaa, että strategia on varsin pitkä eikä se varsinaisesti täytä strategian tunnusmerkistöä. Laajuuden vuoksi tiivistäminen lienee hankalaa, mutta suositeltavaa. Jotta strategia toteutuisi parhaalla mahdollisella tavalla, strategisten tehtävien osalta tulisi tehdä priorisointia ja laatia selkeitä painopistealueita strategiakaudelle. Strategian liitteenä ei toistaiseksi ollut nähtävillä toimeenpanosuunnitelmaa, jossa painopisteet ja priorisoinnit on huomioitu.

Mika Aalto

Toimitusjohtaja

Kemianteollisuus ry

Ojala Mirva
Kemianteollisuus ry

